

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ โดยทำการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนบ้านออน หมู่ที่ 14 เขตเทศบาลสันกำแพง ในด้านสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงการหาทางเลือกเพื่อกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน วิเคราะห์เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้ชุมชนสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ซึ่งจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลต่างๆ จากกลุ่มตัวอย่างให้ครบถ้วนตามที่วัตถุประสงค์กำหนดไว้

- 3.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- 3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรที่ทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านออน หมู่ที่ 14 เขตเทศบาลสันกำแพงมีจำนวน 173 ครัวเรือนจำนวนทั้งสิ้น 173 คน (เทศบาลตำบลสันกำแพง, 2547) ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนบ้านออน ประมาณ 27 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลสันกำแพง, ปลัดเทศบาลสันกำแพง, สมาชิกเทศบาลชุมชนบ้านออน, เกษตรตำบลสันกำแพง, พัฒนาการตำบลสันกำแพง, ปศุสัตว์ตำบลสันกำแพง, สาธารณสุขตำบลสันกำแพง

เหตุที่ผู้ศึกษาเลือกทำการศึกษาหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนเพื่อต้องการให้ทุกครัวเรือนในชุมชนบ้านออน มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อมปัญหา สาเหตุ และทางเลือกในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนร่วมกัน รวมไปถึง ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่/หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายทางด้านความคิดและประสบการณ์

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม

คือ ประชากรที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน จำนวน 173 ครัวเรือน ขนาดกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยข้อมูลจำนวนครัวเรือนจากบัญชีบ้านเลขที่ของเทศบาลสันกำแพง (เทศบาลตำบลสันกำแพง, 2547)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 27 คน

แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประธานแม่บ้าน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานผู้สูงอายุ ประธานกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ บุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ ทางด้านประสพการณ์ ทางด้านหน้าที่การงาน หรือผู้อาวุโส เป็นต้น จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ตัวแทนชาวบ้านที่เกี่ยวข้องและหรือผู้ประกอบการที่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน จำนวน 12 คน

โดยคิดจากจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพในชุมชนบ้านออนทั้งหมด 308 คน (เทศบาลตำบลสันกำแพง, 2547) แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1. ตัวแทนจากอาชีพเกษตรกร 1 คน จากจำนวน 34 คน
2. ตัวแทนจากอาชีพธุรกิจส่วนตัว 2 คน จากจำนวน 65 คน
3. ตัวแทนจากอาชีพรับจ้างทั่วไป 6 คน จากจำนวน 125 คน
4. ตัวแทนจากอาชีพรับราชการ 1 คน จากจำนวน 19 คน
5. ตัวแทนจากอาชีพแม่บ้าน 1 คน จากจำนวน 46 คน
6. ตัวแทนจากอาชีพหัตถกรรม 1 คน จากจำนวน 19 คน

กลุ่มที่ 4 เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลสันกำแพง, ปลัดเทศบาลสันกำแพง, สมาชิกเทศบาลชุมชนบ้านออน, เกษตรตำบลสันกำแพง, พัฒนาการตำบลสันกำแพง, ปลัดตำบลสันกำแพง, สาธารณสุขตำบลสันกำแพงจำนวน 7 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม Focus Group

คือประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 24 คน และประชากรในชุมชนบ้านออน ที่สนใจเข้าร่วม อีกจำนวน 5 คนเพื่อจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบประชาชนมีส่วนร่วม

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล 3 ประเภท

3.2.1 แบบสอบถาม

แบบสอบถามในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วยคำถามปลายปิด (Close-ended Questions) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน โดยแบบสอบถาม จะแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา รายได้ต่อเดือน ตำแหน่งงาน ภูมิลำเนา

ตอนที่ 2 ข้อมูลประเด็นที่เกี่ยวกับ สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลประเด็นที่เกี่ยวกับสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนและแนวทางการแก้ไขของชุมชน

ตอนที่ 4 ข้อมูลที่เกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อม ชุมชนในประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ตอนที่ 5 ความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ สัมภาษณ์ Key Informants ทั้ง 4 กลุ่มที่กำหนดไว้แบบนำการสัมภาษณ์ (Interviewing Guide) เพื่อใช้รวบรวมความคิดเห็น โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับตอบแบบสัมภาษณ์
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน สาเหตุ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน
3. มาตรการ/วิธีการที่ชุมชนใส่ใจปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการ/วิธีการ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
5. ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน

3.2.3 การสนทนากลุ่ม Focus Group

การสนทนากลุ่ม Focus Group ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบประชาชนมีส่วนร่วมของกลุ่ม Key Informant ทั้ง 4 กลุ่ม จำนวน 24 คน และประชาชนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วม เพื่อจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบประชาชนมีส่วนร่วมในประเด็น

1. สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน สาเหตุ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน
2. ปัญหาและอุปสรรคของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการ/วิธีการในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ ทั้งของนักวิชาการ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยด้านสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้แก่ นโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการจัดการสิ่งแวดล้อมไทย กระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมเมือง แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนและการจัดการ การมีส่วนร่วมของประชาชน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.2 จัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อใช้ประกอบการจัดทำ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และจัดทำ สนทนากลุ่ม Focus Group กับกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน

3.3.3 เก็บข้อมูลรวบรวมจากชุมชน และกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เครื่องมือที่จัดทำไว้ ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เริ่มจากผู้ศึกษาลงพื้นที่ในชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลทั่วไปจากชุมชนบ้านออน หมู่ที่ 14 เขตเทศบาลสันกำแพง โดยทำการสำรวจ จดบันทึก และบันทึกภาพประกอบเพื่อใช้อ้างอิงในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้มีการสนทนาเพิ่มเติมกับคนในชุมชนที่ผู้ศึกษาเข้าไปสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้น

2. จากนั้นผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทน เพื่อให้ได้หลากหลายประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน สาเหตุ ผลกระทบ แนวทางการแก้ไข บทบาทผู้ตอบแบบสอบถามในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน และแนวทางใน

การส่งเสริมการจัดทำแผนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะถูกนำไปวิเคราะห์เชิงสถิติ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จะใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 173 ครั้วเรือน อ้างอิงจากครัวเรือนที่มีเลขที่บ้านจากระบบข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของเทศบาลตำบลสันกำแพงประจำปี 2547

3. ลำดับต่อมาผู้ศึกษา ใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจาก Key Informants ทั้ง 4 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประธานแม่บ้าน ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานผู้สูงอายุ ประธานกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ บุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือทางด้านประสบการณ์ ทางด้านหน้าที่การงาน หรือผู้อาวุโส เป็นต้น จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ตัวแทนชาวบ้านที่เกี่ยวข้องและหรือผู้ประกอบการที่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน จำนวน 12 คน

กลุ่มที่ 4 เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ นายกเทศมนตรี เทศบาลสันกำแพง , ปลัดเทศบาลสันกำแพง , สมาชิกเทศบาลชุมชนบ้านออน , เกษตรตำบลสันกำแพง , พัฒนาการตำบลสันกำแพง , ปศุสัตว์ตำบลสันกำแพง , สาธารณสุขตำบลสันกำแพง จำนวน 7 คน

4. ลำดับสุดท้ายเป็นขั้นตอน สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลในการสนทนากลุ่มของ Key Informant จัดทำ Focus Group ในประเด็นการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนแบบประชาชนมีส่วนร่วม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่กรอกข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง เมื่อถูกต้องเรียบร้อยแล้วนำมาสร้างรหัสตัวเลข จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ลงรหัสโดยแปลข้อมูลที่ได้มาให้เป็นรหัสตัวเลข จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ลงรหัสไปประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for WINDOW โดยใช้วิธีการทางสถิติ คือ

Copyright © by Chiang Mai University

สถิติบรรยาย ซึ่งได้แก่คำร้อยละ เพื่อใช้บรรยายลักษณะประชากรผู้ตอบและประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ รวมทั้งข้อคำถามปลายเปิดในแบบสอบถาม ใช้การจำแนกคำตอบออกเป็นข้อๆ และจัดเป็นหมวดหมู่ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามประเด็นต่างๆ เพื่อนำเสนอในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน ดังนี้ คือ

- 2.1 ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ สาเหตุ ผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
- 2.2 แนวทางการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนของประชาชนในชุมชน
- 2.3 ขั้นตอนการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 2.4 ปัญหาและอุปสรรคในขั้นตอนในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 2.5 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำ Focus Group กับกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน นำมาวิเคราะห์ถึงกระบวนการในการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนในประเด็นดังนี้

- 3.1 ปัญหาและอุปสรรคของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนการจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชน
- 3.2 ข้อเสนอแนะที่จะส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนจัดทำแผนสิ่งแวดล้อมชุมชนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศบาลสันกำแพง ซึ่งเป็นองค์กรที่บริหารจัดการท้องถิ่น โดยตรง